

Ministerie van Economische Zaken
en Klimaat

Antwoordnota Windpark Zeewolde

Tweede fase

I. Inleiding

1.1 Context en strekking van de antwoordnota

Windpark Zeewolde

De Nederlandse regering heeft in het afgesloten Nationaal Energieakkoord afspraken gemaakt over welk percentage jaarlijks afkomstig moet zijn uit duurzame energiebronnen. De overeengekomen taakstelling voor Nederland is 14% in het jaar 2020 en 16% in het jaar 2023. In 2023 moet dus 16% van het totale jaarlijkse energieverbruik afkomstig zijn uit duurzame energiebronnen. Verder is in het recente regeerakkoord, ter invulling van het Klimaatverdrag van Parijs, afgesproken dat in 2030 een CO₂-reductie (ten opzichte van 1990) gerealiseerd dient te worden van minimaal 49%. Voor de rijksoverheid is windenergie daarbij uit de totale energiemix een van de belangrijkste bronnen voor het opwekken van duurzame energie, aangezien Nederland rijk is aan wind en vanwege de klimatologische en geomorfologische kenmerken relatief minder dan andere landen gebruik kan maken van andere bronnen van duurzame energie zoals zonne-energie en waterkracht.

Windenergie op land speelt een belangrijke rol bij het behalen van de doelstellingen op korte termijn, omdat deze wijze van opwekken van duurzame energie vergeleken met andere duurzame opties relatief kosteneffectief is. De geschikte gebieden voor grootschalige windenergie zijn door het Rijk vastgelegd in een structuurvisie (Structuurvisie Wind op Land). Het zuiden van Flevoland is een van deze locaties.

De provincie Flevoland heeft samen met de Flevolandse gemeenten specifiek voor windprojecten in Flevoland een structuurvisie ontwikkeld: het Regioplan windenergie zuidelijk en oostelijk Flevoland (hierna: Regioplan), dat is vastgesteld op 13 juli 2016. Dit plan is tot stand gekomen in overleg met de initiatiefnemers voor Windpark Zeewolde en het Rijk. Een belangrijk onderdeel van het Regioplan is dat de ontwikkeling van nieuwe windturbines in Zeewolde gepaard gaat met het saneren van bestaande windturbines (herstructurering). Deze opgave voor herstructurering maakt integraal deel uit van het provinciale beleid.

Het doel van het initiatief in Zeewolde is de (gezamenlijke) realisatie van een windpark met een opgesteld vermogen van tussen 300 en 400 MW dat de onder meer de volgende doelen nastreeft:

- een zo hoog mogelijke bijdrage leveren aan:
 - de nationale doelstelling voor realisatie van 6.000 MW op land in 2020; waarbij elektriciteitsopbrengst en economische haalbaarheid en effecten op de omgeving in balans zijn;
 - de provinciale taakstelling van 1390,5 MW voor Flevoland;
- invulling geeft aan de opgaven van het Regioplan;
- de herstructurering van de bestaande solitaire windturbines.

Rijkscoördinatie-regeling - algemeen

Om dit project mogelijk te maken is een inpassingsplan vastgesteld door de Ministers van Economische Zaken (EZ) en Infrastructuur en Milieu (IenM) op 14 augustus 2017. Daarnaast worden de besluiten die voor het project nodig zijn, zoveel mogelijk in één procedure voorbereid, onder coördinatie van inmiddels de Minister van Economische Zaken en Klimaat. Deze procedure heet de rijkscoördinatie-regeling.

Rijkscoördinatie-regeling - tweede fase

Ten tijde van het voorbereiden van het inpassingsplan was nog niet alle informatie voorhanden om de noodzakelijke ontheffing op grond van de Wet natuurbescherming (Wnb, voorheen de Flora- en faunawet) tegelijkertijd met het inpassingsplan en de andere besluiten en toestemmingen af te ronden. Daarnaast is na de totstandkoming van het inpassingsplan gebleken dat voor het lozen van afvalwater uit het bij het windpark behorend transformatorstation een watervergunning op grond van de Waterwet noodzakelijk was. Dat is de reden dat de initiatiefnemer ervoor heeft gekozen om de besluitvorming voor de ontheffing Wet natuurbescherming en de watervergunning in een tweede fase plaats te laten vinden.

Deze tweede fase heeft daarmee betrekking op de volgende twee besluiten.

- Ontheffing op grond van de Wnb voor het exploiteren van de nieuwe windturbines van Windpark Zeewolde.
- Watervergunning voor het lozen van afvalwater uit het transformatorstation aan de Vogelweg 49 te Zeewolde.

Zienswijzen

Het ontwerp van beide besluiten heeft van 1 december 2017 tot en met 11 januari 2018 ter inzage gelegen. Eenieder is daarbij in de gelegenheid gesteld om een zienswijze naar voren te brengen over het ontwerp van de twee hiervoor genoemde besluiten.

Antwoordnota

In deze antwoordnota geeft de Minister van Landbouw, Natuurbeheer en Voedselkwaliteit (hierna: Minister van LNV) aan wat haar reactie is op de ingebrachte zienswijze over het ontwerpbesluit van de ontheffing op grond van de Wnb voor Windpark Zeewolde. Het waterschap heeft de zienswijze over de watervergunning beantwoord in de definitieve watervergunning. Voor de beantwoording van die zienswijzen wordt verwezen naar dat besluit. Deze antwoordnota wordt ter inzage gelegd, tezamen met de definitieve ontheffing op grond van de Wnb.

De definitieve besluiten zullen ter inzage gelegd worden op dezelfde plaatsen als waar de ontwerpbesluiten ter inzage lagen.

Beroepsmogelijkheid

Belanghebbenden kunnen tegen de besluiten beroep instellen bij de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State, postbus 20019, 2500 EA, Den Haag. De termijn voor het indienen van een beroepschrift bedraagt zes weken en vangt aan met ingang van de dag na die waarop het besluit ter inzage is gelegd. Geen beroep kan worden ingesteld door een belanghebbende aan wie redelijkerwijs kan worden verweten dat hij geen zienswijze over het ontwerp van het besluit waartegen zijn beroep is gericht naar voren heeft gebracht.

Op de besluiten is de Crisis- en herstelwet van toepassing. Dit betekent dat de belanghebbende in het beroepschrift moet aangeven welke beroepsgronden hij aanvoert tegen het desbetreffende besluit. Na afloop van de termijn van zes weken kunnen geen nieuwe beroepsgronden meer worden aangevoerd. Vermeld in het beroepschrift dat de Crisis- en herstelwet van toepassing is.

1.2 Verloop van de zienswijzeprocedure

Naar aanleiding van de publicatie van de kennisgeving en de terinzagelegging voor het project Windpark Zeewolde zijn in totaal 8 zienswijzen over het ontwerp van de besluiten en de onderliggende stukken naar voren gebracht. Alle ontvangen zienswijzen zijn geregistreerd en de insprekers is een ontvangstbevestiging toegezonden. Bureau Energieprojecten heeft de 8 zienswijzen doorgezonden aan het bevoegd gezag en integraal opgenomen in de 'Inspraak- en reactiebundel - zienswijzen en reacties op de tweede fase ontwerpbesluiten Windpark Zeewolde'. De inspraakbundel is als bijlage bij deze antwoordnota gevoegd.

1.3 Opzet van de antwoordnota

In hoofdstuk II wordt een reactie gegeven op alle zienswijzen en reacties. In het overzicht zoals dat in paragraaf 1.4 is opgenomen, is aangegeven welke instanties een unieke zienswijze of reactie hebben ingediend. De zienswijzen zijn gerangschikt op de nummers 0001 tot en met 0008. Deze nummers corresponderen met de nummers in de inspraakbundel.

1.4 Overzicht indieners zienswijzen

Op nummer, gevolgd door naam van organisatie. Zienswijzen van particulieren zijn geanonimiseerd.

- 0001 Driehoek Advocaten, namens [particulier]
- 0002 IJsselmeervereniging Sneek
- 0003 Poelman van den Broek Advocaten en Notarissen, namens Woningstichting Doede Stede, ALMERE; Koopmans Bouwgroep B.V., Enschede; Koopmans Projecten B.V., Enschede
- 0004 Vogelbeschermingswacht Noord-Veluwe en Koninklijke Nederlandse Natuurhistorische Vereniging – Afdeling Noordwest Veluwe
- 0005 Ploum Lodder Princen Advocaten en Notarissen, namens Heijmans Vastgoed B.V.; Stichting de Alliantie; Gebiedsontwikkeling Zeewolde Beheer B.V.; AM Grondbedrijf B.V.
- 0006 Ploum Lodder Princen Advocaten en Notarissen, Rotterdam, namens Heijmans Vastgoed B.V.; Stichting de Alliantie; Gebiedsontwikkeling Zeewolde Beheer B.V.; AM Grondbedrijf B.V.
- 0007 Houthoff, AMSTERDAM, namens GEM Spiegelhout CV; GEM Spiegelhout Beheer B.V.
- 0008 Stibbe Advocaten en notarissen, Amsterdam, namens Windpark Zeewolde B.V.

II. Beantwoording zienswijzen

nr.	indiener	inhoud	beantwoording
0001	Driehoek Advocaten	<p>De verlening van de vergunning zal het mogelijk maken dat de in de vergunning genoemde beschermde diersoorten (vogels, eenden en vleermuizen) in aanvaring komen met de windturbines van Windpark Zeewolde en daardoor gedood worden en op het perceel van de indiener terecht komen waarop biologische gecertificeerde gewassen worden geteeld. Dode dieren kunnen leiden tot besmetting of andere aantasting van de gewassen waardoor het certificaat kan worden ingetrokken.</p> <p>Door de indiener wordt primair verzocht om de gevraagde ontheffing te weigeren, subsidiair deze te weigeren voor de turbines ADW-10 en ADW-11, meer subsidiair aan de ontheffing zodanige voorschriften te verbinden dat het gevaar op besmetting of aantasting van de gewassen door dieren na een aanvaring met een windturbine zoveel mogelijk wordt voorkomen.</p>	<p>De Wnb-ontheffing maakt het niet mogelijk dat vogels in zijn algemeenheid mogelijkwerijs slachtoffer kunnen worden van een aanvaring met de nieuwe windturbines. De ontheffing wordt slechts verleend, omdat voor bepaalde beschermde vogelsoorten slachtoffers kunnen vallen.</p> <p>Het door indiener aangevoerde mogelijke effect van vogelslachtoffers op zijn gewassen, is geen belang dat door de Wnb wordt beschermd. De door indiener gevraagde weigering is om die reden niet mogelijk. Evenmin kunnen aan de Wnb-ontheffing om deze reden voorschriften worden gesteld zoals indiener die voorstelt.</p>
0002	Ijsselmeervereniging Sneek		
2.1		<p>De indiener vindt het raadzaam om nog eens te kijken naar artikel 9.10 van de Wnb in het kader van de bevoegdheid en de toepasselijke wetgeving.</p> <p>De indiener geeft aan dat het onduidelijk is in dat verband of wordt uitgegaan van de initiële aanvraag (2 december 2016) of de aanvullingen (13 juli en 16 november 2017).</p>	<p>Het moment van indienen van de aanvraag, 2 december 2016, is bepalend geweest voor het behandelen ervan. De aanvullingen van 13 juli en 16 november 2017 waarnaar indiener verwijst, maken dat niets anders. Overeenkomstig het vierde lid van artikel 9.10 van de Wnb is daarmee de Minister van LNV bevoegd tot het afgeven van de gevraagde ontheffing.</p>

nr.	indiener	inhoud	beantwoording
2.2	Iusselmeervereniging Sneek	<p>De indiener geeft aan dat in de aanvraag de vogelsoorten visarend en zeearend ontbreken nu deze vogels in de ruime omgeving broeden en een grote actieradius hebben. Ook geeft de indiener aan dat slachtoffers van de zwarte stern en roerdomp niet zijn uitgesloten. U hebt zelf al geconstateerd, dat appelvink, blauwborst, braamsluiper, fuut, goudvink, grote Canadese gans, grote gele kwikstaart, kleine zwaan, koekoek, kruisbek, kwartel, Noordse kwikstaart, paapje, slobeend, spotvogel, wilde zwaan, winterkoning, witgat en de zwarte mees in de aanvraag ontbreken.</p> <p>Het ontbreken van vogelsoorten in de aanvraag betekent dat de ontheffing incompleet is. Het ontbreken in de aanvraag van bepaalde vogelsoorten moet leiden tot een aanvulling op de aanvraag of - als de aanvrager de aanvraag niet aanvult - weigering van de ontheffing. Dit geldt mutatis mutandis ook voor de Habitatrichtlijn(soorten).</p>	<p>Dit besluit is gebaseerd op de aanvraag zoals deze ingediend is door initiatiefnemer. Alle door initiatiefnemer aangevraagde soorten zijn behandeld in het besluit. In en direct grenzend aan het plangebied zijn waarnemingen van de visarend, zeearend, roerdomp en zwarte stern bekend. Aan initiatiefnemer is een aanvullende reactie gevraagd zowel tijdens de beoordeling van de aanvraag als naar aanleiding van deze zienswijze.</p> <p>Initiatiefnemer geeft aan dat door het ontbreken van geschikt leefgebied de genoemde soorten geen binding hebben met het plangebied. Zij stelt dat het aantal waarnemingen in het plangebied van de genoemde soorten laag is. Initiatiefnemer is hierdoor van mening dat voldoende aangetoond is dat geen sprake is van voorzienbare slachtoffers. Daarom heeft initiatiefnemer voor deze soorten geen ontheffing aangevraagd voor het overtreeden van verbodsbepalingen genoemd in artikel 9 van de Flora- en faunawet (thans artikel 3.1 lid 1 van de Wnb).</p> <p>Mocht tijdens de exploitatieperiode blijken dat toch meer slachtoffers vallen onder de soorten die zijn aangevraagd en waarvoor ontheffing is verleend, of onder soorten die niet zijn aangevraagd en waarvoor geen ontheffing is verleend, dan kan het bevoegd gezag (thans de provincie Flevoland) de exploitatie van de windturbines -al dan niet tijdelijk- stilzetten.</p>

nr.	indiener	inhoud	beantwoording
2.3	Ijsselmeervereniging Sneek	<p>Voor de voorspelling van de mortaliteit van vogels en vleermuizen is door Bureau Waardenburg gebruik gemaakt van het Flux Collision model. Dit model kent veel onzekerheden en uit verschillende onderzoeken, zoals Ferrer, Windpark Eemshaven en Delfzijl Zuid blijkt, dat geen relatie is tussen de voorspelde en de feitelijk geconstateerde slachtoffers. Het model is ook niet gevalideerd. Daarmee is onvoldoende zekerheid, dat de voorspelde aantallen slachtoffers met de werkelijkheid zullen overeenkomen. Daardoor is evenmin voldoende zekerheid, dat de gunstige staat van instandhouding van sommige vogelsoorten niet zal worden aangetast volgens indieneer.</p>	<p>Het besluit is gebaseerd op de aanvraag zoals de initiatiefnemer die heeft ingediend. Onderdeel van deze aanvraag vormt het onderzoek uitgevoerd door Bureau Waardenburg (BuWa). Primair ligt de vraag voor of in de aanvraag op navolgbare en wetenschappelijk juiste wijze een inschatting is gemaakt van de te verwachten aanvaringslachtoffers. BuWa heeft dat gedaan door gebruik te maken van theoretische modellen, het Flux Collision model en expert judgement. Bij de beoordeling van de aanvraag bestond geen aanleiding om aan de juistheid van de aanvraag te twifelen. Zie verder ook de beantwoording bij 2.4.1.</p> <p>Om te verifiëren dat gedurende de exploitatie van het nieuwe windpark de uitkomsten van het in de aanvraag gebruikte theoretische uitgangspunten, het Flux Collision model en expert judgement, overeenkomen met de feitelijke situatie, worden aan de ontheffing voorwaarden verbonden, een stilstandvoorziening voor de vogels en de vleermuizen. Middels monitoring kan een wijziging van de mitigerende maatregelen gevraagd worden.</p>
2.4.1.		<p>Door Bureau Waardenburg is het 1 %-criterium, 1 % van de jaarlijkse natuurlijke sterfte gebruikt om te beoordelen of er kans is op aantasting van de gunstige staat van instandhouding. De indieneer geeft aan dat de norm wellicht goed bruikbaar is voor vogelsoorten die in een gunstige staat van instandhouding verkeren. Echter de indieneer geeft aan dat voor soorten waarbij de huidige staat van instandhouding matig of zelfs zeer ongunstig is, kan op dat criterium niet worden aangenomen dat de gunstige staat van instandhouding nog realiseerbaar blijft.</p>	<p>In de toelichting van de definitieve ontheffing wordt uitvoerig stilgestaan bij de wijze waarop het bevoegd gezag invulling heeft gegeven aan het hanteren van het 1%-criterium. Verwezen wordt naar dat deel van de toelichting.</p>

nr.	indiener	inhoud	beantwoording
2.4.2	Ijsselmeervereniging Sneek	De indiener geeft aan dat voor soorten waarvan een duidelijke deelpopulatie is te onderscheiden ook getoetst zal moeten worden aan de staat van instandhouding van die deelpopulatie. Dat geldt volgens de indiener, als voorbeeld, zeker voor de visdief, met een zeer ongunstige staat van instandhouding en een negatieve trend.	<p>In geval van soortenbescherming wordt de sterfte getoetst aan de populatie waar de additionele sterfte effect op heeft. Voor soorten die hoofdzakelijk tijdens de seizoenstrek als aanvaringslachtoffer worden voorzien betreft dit de gehele flywaypopulatie. Voor de vogelsoorten waarvoor hoofdzakelijk slachtoffers worden voorzien onder in Nederland verblijvende vogels wordt de voorziene sterfte getoetst aan de Nederlandse populatie. Als de meeste slachtoffers onder lokale broedvogels worden voorzien wordt getoetst aan de Nederlandse broedvogelpopulatie. Als de meeste slachtoffers buiten het broedseizoen worden voorzien, wordt getoetst aan de Nederlandse niet-broedvogel populatie.</p> <p>De visdief broedt in Nederland weliswaar in afzonderlijke kolonies, maar binnen Nederland is geen sprake van (duidelijk begrensde) deelpopulaties van deze soort. In de nazomer verzamelen visdieven uit verschillende kolonies uit binnen- en buitenland zich in het IJsselmeergebied. De visdieven die in Windpark Zeewolde mogelijk slachtoffer worden van een aanvaring met een turbine, kunnen derhalve afkomstig zijn uit alle mogelijke broedkolonies in Nederland en uit buitenlandse broedkolonies. Door de voorziene sterfte van de visdief in Windpark Zeewolde enkel aan de Nederlandse broedpopulatie te toetsen is derhalve een 'worst case scenario' gehanteerd (de benadering van het ergste geval).</p>

nr.	indieners	inhoud	beantwoording
2.5	Ijsselmeervereniging Sneek	De indiener geeft aan dat voor een juiste beoordeling van het effect op de populatie van enige vogelsoort ook naar de samenhang met alle andere projecten binnen Nederland zal moeten worden gekeken. Bureau Waardenburg heeft volgens de indiener ten onrechte voor alle vogelsoorten waarbij de voorspelde sterfte - hoe onzeker ook - beneden de 1 % lag van cumulatieve afgezien. Dit is volgens de indiener in strijd met de Vogelrichtlijn. Ondanks de terrechte aandacht van het bevoegd gezag van effecten van het onderhavige project in samenhang met andere projecten, is dit nog onvoldoende uitgewerkt om de zekerheid te verkrijgen dat de landelijke gunstige staat van instandhouding niet in gevaar komt.	<p>Vooropgesteld dat indiener geen wetenschappelijk goed onderbouwd alternatief heeft aangeleverd en ook voor het overige geen inhoudelijke ecologische weerlegging van de toepassing van de 1%-mortaliteitsnorm heeft gegeven.</p> <p>Bij de beoordeling van het effect op de populaties van betrokken vogelsoorten van het project zijn de twee belangrijkste lokale projecten betrokken:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. De exploitatie van het nieuwe windpark (91 turbines); 2. De sanering van het bestaande windpark (221 turbines) <p>Door de sanering, en bijbehorende reductie van het aantal slachtoffers vallen na 2026 minder slachtoffers in de nieuwe situatie ten opzichte van de oude situatie. In de aanvraag aangeduid als 'negatieve cumulatie'. Deze vorm van cumuleren wordt "saldere" genoemd. Initiatiefnemer stelt dat de sterfte van Windpark Zeewolde tijdens de herstructureringsfase, ook in samenhang met andere nieuwe projecten of initiatieven, gedurende de gehele looptijd van de exploitatie niet tot een overschrijding van de 1%-mortaliteitsnorm zal leiden. Voor de beoordeling en verificatie van dat uitgangspunt wordt monitoring gevraagd van de initiatiefnemer. Hiervoor wordt verwezen naar de beantwoording van 2.4.1.</p>
2.6		De indiener vraagt of, net als voor de vleermuizen, in bepaalde omstandigheden ook voor vogels niet een stilstand voorziening noodzakelijk is. Het is bekend, dat veel slachtoffers onder vogels vallen in zogenaamde 'rampnachten'. Uit voorschrift j2 blijkt, dat een dergelijke Stilstand voorziening voor trekvogels tot de voornemens van de vergunningverlener behoort. Echter op het moment van het verlenen van de ontheffing dient er de zekerheid te zijn dat de gunstige staat van instandhouding niet in gevaar komt. Het doorschuiven van de beslissing om mitigerende maatregelen te nemen voor trekvogels voldoet daar niet aan volgens de indiener.	<p>Aan de ontheffing is een voorschrift verbonden waarin is voorschreven dat in bepaalde maanden van het jaar, op momenten dat trekvogels het windpark kunnen passeren, de nieuwe windturbines moeten worden stilgezet. Dat voorschrift geldt in elk geval gedurende de periode dat de nieuwe en de bestaande windturbines tegelijkertijd in werking zijn (de dubbeldraaiperiode) omdat dan het aantal te verwachte vogelslachtoffers het grootst kan zijn. De door indiener aangegeven mogelijkheid op het ontstaan van 'rampnachten' kan hiermee naar het oordeel van het bevoegd gezag worden voorkomen. Voor wat betreft de GSVI wordt verwezen naar de beantwoording die gegeven bij 2.4.1.</p>

nr.	indieners	inhoud	beantwoording
2.7.	Ijsselmeervereniging Sneek	<p>De indiener is van mening dat vastgelegd dient te worden, dat monitoringsresultaten op soortniveau moeten worden gerapporteerd, zodat conclusies getrokken kunnen worden ten aanzien van de effecten op de staat van instandhouding per soort. De monitoring dient zich niet te beperken tot trekvogels maar ook voldoende informatie te geven over slachtoffers onder alle andere vogelsoorten.</p> <p>De monitoringsresultaten en het trekvogelvoorspellingsmodel dienen volgens de indiener zodanig te worden ingericht, dat deze resultaten ook bruikbaar zijn voor andere windparken in en rond het IJsselmeergebied, zoals de windparken Noordoostpolder, windpark Fryslân en het in ontwikkeling zijnde windpark Blauw. Met toepassing van artikel 5.4 van de Wet natuurbescherming moet dit volgens de indiener kunnen leiden tot aanpassing van de ontheffingen voor die windparken als dit uit het onderzoek noodzakelijk blijkt.</p>	<p>De initiatiefnemer heeft in een zienswijze en een aanvulling daarop een monitoringsvoorstel gedaan ten aanzien van trekvogels. Dit monitoringsvoorstel wordt als voorschrift opgenomen in de ontheffing, zie voorschrift I. Verwezen wordt naar de beantwoording van zienswijze 8.4.1 op dit punt. Ten aanzien van de monitoring van trekvogels wordt dan ook tegemoetgekomen aan de in deze zienswijze genoemde zorg over het gebruikte voorspellingsmodel.</p>

nr.	indiener	inhoud	beantwoording
0003	Poelman van den Broek Advocaten en Notarissen	Indiener is niet geblesken dat sprake is van een belang dat rechtvaardigt dat ontheffing wordt verleend voor het doden van door de vogelrichtlijn beschermde vogels. Indiener is van mening dat de toegepaste afwijkingsgronden in het ontwerpbesluit (volksgezondheid en openbare veiligheid) in een veel te verwijderd verband van het daadwerkelijke project staan. Gezien de eisen die de Afdeling en het Hof van Justitie stellen aan toepassing van art. 9 van de Vogelrichtlijn en daarmee aan art. 3.3 vierde lid van de Wet Natuurbescherming moet die uitzonderingsbepaling strikt worden toegepast en nauwkeurig worden gemotiveerd. Indiener stelt dat er in dit geval geen sprake is van een belang van de volksgezondheid of openbare veiligheid, dan wel is de noodzaak van het verlenen van de ontheffing op die gronden onvoldoende gemotiveerd.	<p>Zoals blijkt uit hoofdstuk 3 van de toelichting bij de aanvraag, draagt specifiek dit project bij aan de doelstellingen voor het produceren van meer duurzame energie, waarmee een belangrijke bijdrage wordt geleverd aan het tegen gaan van de effecten van klimaatverandering. Het tegengaan van de effecten van klimaatverandering is mede in het belang van openbare en veiligheid, zoals ook in de aanvraag is onderbouwd.</p> <p>Dat specifiek dit project bijdraagt aan deze belangen, blijkt uit de toelichting bij het besluit. Windpark Zeewolde is immers aan deze specifieke locatie gebonden. In de toelichting op het besluit is daarbij uiteengezet dat de locatie Zeewolde in de planMER bij de structuurvisie Wind op Land is gekozen als een geschikte locatie voor een groot windpark. Aan deze locatieafweging hebben mede ecologische overwegingen ten grondslag gelegen.</p>

nr.	indiener	inhoud	beantwoording
3.2	Poelman van den Broek Advocaten en Notarissen	<p>Indiener stelt dat in het licht van rechtsregel blijkt uit het ontwerpbesluit dat onvoldoende onderzoek is gedaan naar mogelijk andere bevredigende oplossingen. Op pagina 10 van het ontwerpbesluit wordt omschreven dat geen beoordeling van de mogelijk gunstigere alternatieven in de aanvraag is opgenomen. Als gevolg daarvan kan het bestaan van andere bevredigende oplossingen, waarbij minder slachtoffers vallen op voorhand niet worden uitgesloten, zo wordt beschreven in het ontwerpbesluit. Gezien die constatering had in het ontwerpbesluit niet kunnen worden besloten toch de ontheffing te verlenen, volgens indiener.</p>	<p>In 'Bijlage 1 Aanvraag Ontheffing flora en fauna' is in onderdeel 4.1 door de initiatiefnemer ingegaan op het te verrichte alternatievenonderzoek. Hierbij zijn de volgende argumenten benoemd ten aanzien van mogelijke andere bevredigende oplossingen.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Alternatieve vormen van duurzame energie vormen geen redelijk alternatief voor het windpark, mede vanwege halen doelstellingen voor duurzame energie en CO2-reductie. • Wind op zee vormt geen alternatief, aangezien daarvoor ook aparte doelstellingen gelden; • Elke locatie voor een windpark zal effecten hebben op soorten en dus een ontheffing moeten verkrijgen. De huidige locatie is gekozen omdat: <ul style="list-style-type: none"> o het plan-MER voor SvWOL mede vanwege ecologie de huidige locatie aanwijst; o het Regioplan de huidige locatie aanwijst, waarbij ook het aspect ecologie is betrokken; o de 221 bestaande windturbines worden gesaneerd hetgeen ook een positief effect heeft op de betrokken beschermde soorten; o de keuze mede is gebaseerd op veldonderzoek naar concentraties van vogel- en vleermuissoorten. <p>Bij de inrichting van het windpark zijn door de initiatiefnemer ook weer enkele keuzen gemaakt waarmee dit alternatief te verkiezen is: (i) de strook bij de Ibisweg is ontzien; (ii) het VKA heeft minder turbines dan het basisalternatief uit het MER, (iii) bebost gebied wordt ontzien in tegenstelling tot de alternatieven uit het MER, (iv) locaties met verhoogd risico voor vleermuizen zijn achterwege gelaten en (v) het aantal turbinelocaties is vanwege mogelijke gevolgen voor vleermuizen in bos en half-open landschap beperkt tot enkel twee turbines bij de Adelaarsweg en drie turbines bij de Bosruiterweg.</p>

nr.	indiener	inhoud	beantwoording
3.3	Poelman van den Broek Advocaten en Notarissen	Ter beoordeling van de vraag of de maatregelen leiden tot verslechtering van de staat van instandhouding is aangesloten bij de 1% mortaliteitsnorm. Die norm wordt volgens indiener in het ontwerpbesluit op onjuiste wijze toegepast. In het ontwerpbesluit is opgenomen dat de 1% norm als gevolg van enkel windpark Zeewolde niet wordt overschreden. Echter vanwege de aanwezigheid van andere windparken inde directe omgeving, de toenemende hoogte van windturbines en de grootte van de rotoroppervlakte van de windturbines kan dit op voorhand ook niet worden uitgesloten.	Zie de beantwoording bij 2.4.1 en 2.6.
3.4.		De indiener stelt ten aanzien van vleermuizen: dat als onvoldoende onderzoek is gedaan naar de cumulatie met andere projecten, kan er ook niet middels een standstillvoorziening zonder aanvullend onderzoek worden gegarandeerd dat de 1% mortaliteitsnorm niet wordt overschreden. Verder is indiener niet duidelijk waarom de standstillvoorziening afwijkt van hetgeen waar in het onderzoek rekening mee is gehouden en wordt voorgesteld. Indiener is van mening dat derhalve niet vast is komen te staan dat geen afbreuk wordt gedaan aan het streven de populaties van de betrokken soort in hun natuurlijke verspreidingsgebied in een gunstige staat van instandhouding te laten voortbestaan.	<p>Voorop staat dat indiener geen wetenschappelijk goed onderbouwd alternatief heeft aangeleverd en ook voor het overige geen inhoudelijke ecologische weerlegging van de, in zijn ogen, aantasting van de staat van instandhouding heeft aangeleverd. Er is op dit moment dan ook geen aanleiding om aan de beschikbare informatie te twijfelen.</p> <p>Voorschrijf k is inderdaad nader aangevuld op basis van wetenschappelijk onderzoek, zoals te lezen valt in de toelichting in bijlage 1 van het besluit.</p>

nr.	indiener	inhoud	beantwoording
0004	Vogelbeschermingswacht Noord-Veluwe en Koninklijke Nederlandse Natuurhistorische Vereniging – Afdeling Noordwest Veluwe		
4.1.1		<p>Indiener is van mening dat op onderdelen dat onjuist of met onvoldoende kennis is beoordeeld aangaande de kans waarmee significant negatieve effecten kunnen optreden bij sommige vogelsoorten. Indiener kan zich niet vinden in de conclusie van het ontwerpbesluit waarin wordt gesteld dat bij de bouw en het gebruik van het Windpark Zeewolde effecten op de Zeearend zijn uitgesloten. Indiener stelt dat de Zeearend zich regelmatig in het plangebied verplaatst en het risico op aanvaring in het perspectief van het aantal vogels dient te worden bezien.</p>	<p>Initiatiefnemer heeft geen aanvraag gedaan voor een ontheffing voor de zeearend. Voor deze soort is om die reden dan ook geen ontheffing verleend. Mocht tijdens de exploitatieperiode blijken dat ontheffing of mitigatie noodzakelijk is omdat bijvoorbeeld de zeearend zich toch regelmatig in het plangebied verplaatst of slachtoffer wordt van een aanvaring met een windmolen, dan kan het bevoegd gezag de exploitatie van de windturbines –al dan niet tijdelijk- stilzetten totdat ontheffing is verleend dan wel de mitigatie heeft plaats gevonden.</p>

nr.	indiener	inhoud	beantwoording
4.1.2	Vogelbeschermingswacht Noord-Veluwe en Koninklijke Nederlandse Natuurhistorische Vereniging – Afdeling Noordwest Veluwe	Het valt indiener op dat voor een aantal Natura 2000-soorten met een herstelopgave geen ontheffing is aangevraagd. Onduidelijk is waarom slechts voor een zeer beperkt aantal soorten is gekozen. Alleen het feit dat minder dan 1 slachtoffer te verwachten is, is volgens indiener geen goede reden om geen ontheffing te vragen. Bij populaties waarbij een beperkt aantal exemplaren voorkomen is het 1% criterium direct overschreden bij een enkel slachtoffer.	Alleen voor de vogelsoorten waarvoor jaarlijks één of meer aanvaringslachtoffers worden voorzien, is op grond van de Wet natuurbescherming sprake van een plicht om ontheffing te verkrijgen. Ontheffing moet voor deze soorten aangevraagd worden door de initiatiefnemer in het kader van de soortenbescherming. Instandhoudingsdoelen en eventuele herstelopgaven die in het kader van de gebiedenbescherming, zoals herstelopgave voor Natura 2000-soorten, doen daarom bij de ontheffingsaanvraag niet ter zake.
4.1.3.		Indiener vraagt zich af of het 1% criterium slechts op voorhand wordt gebruikt ter beantwoording van de vraag of significant negatieve effecten met zekerheid kunnen worden uitgesloten of dat de aanvrager voor ogen staat om dit 1% criterium als hand aan de kraan-beginsel te hanteren. In dit laatste geval komt de volgende vraag bij indiener naar boven: op basis van welke vorm van monitoring en op basis van welk overschreden criterium besluiten genomen worden over het alsnog stilleggen van een of meer windmolens.	Het is niet de intentie van de wetgever om het 1%-criterium als “hand aan de kraan-principe” te hanteren. De 1%-mortaliteitsnorm wordt gebruikt als signaleringswaarde voor initiatiefnemers van onder meer windparken om op voorhand te duiden of sprake kan zijn van een effect op de staat van instandhouding van de betrokken soorten. Als onder deze norm wordt gebleven, zijn effecten op de gunstige staat van instandhouding met zekerheid uit te sluiten. Als de 1%-norm wel wordt overschreden, dan is een nadere effectbeoordeling noodzakelijk om na te gaan of de gunstige staat van instandhouding in het geding komt. De initiatiefnemer heeft in een zienswijze en een aanvulling daarop een monitoringsvoorstel gedaan ten aanzien van trekvogels. Dit monitoringsvoorstel wordt als voorschift opgenomen in de ontheffing. Vanuit het “hand aan de kraan beginsel” dienen de monitoringsresultaten jaarlijks beoordeeld te worden. Het resultaat van deze beoordeling kan leiden tot een aanpassing van de voorschriften. Zie ook de beantwoording van zienswijze 2.4.1 en 8.4.1.

nr.	indiener	inhoud	beantwoording
4.1.4.	Vogelbeschermingswacht Noord-Veluwe en Koninklijke Nederlandse Natuurhistorische Vereniging – Afdeling Noordwest Veluwe	<p>Over de Aalscholver leest de indiener tegenstrijdige feiten. De aanvraag merkt enerzijds op dat" Gezien de beperkte aantallen aalscholvers uit de Oostvaardersplassen die foerageren in het plangebied van Windpark Zeewolde (maximaal enkele tientallen exemplaren) zullen de windturbines in de gebruiksfase geen of hooguit een verwaarloosbaar verstrend effect hebben op deze soort (zie§ 8.3.1 in Verbeek et al. 2016). Maar stelt paragraaf 6.1.4 anderzijds dat " Tijdens dergelijke perioden vliegen dagelijks grote aantallen aalscholvers vanuit de kolonie in de Oostvaardersplassen naar onder andere het Wolderwijd en het Veluwemeer en kunnen hierbij het plangebied passeren ". De indiener vraagt hoe beide stellingen zich tot elkaar verhouden</p>	<p>Deze zienswijze heeft geen betrekking op het besluit maar op het onderzoek wat ten grondslag ligt aan het besluit. Daarom is initiatiefnemer om een reactie gevraagd. Hierna volgt de reactie van initiatiefnemer. <i>"De constatering in Verbeek (et al. 2016) dat een beperkt aantal aalscholvers in het plangebied foerageert sluit niet uit dat in sommige periodes grote aantallen aalscholvers het plangebied vliegend passeren. De eerste constatering impliceert dat de kans op verstoring door de geplande windturbines (als gevolg van de beweging of het geluid veroorzaakt door de windturbines) laag is en de kans op aanvaring onder deze lokaal verblijvende aalscholvers evenzo. De tweede constatering (periodieke passage van grote aantallen) geeft aan dat apart van deze lokaal verblijvende aalscholvers soms grotere groepen aalscholvers het plangebied passeren. Omdat dit slechts om specifieke situaties gaat, waarbij het water in het Markermeer troebel is, is ook onder deze vogels de kans op aanvaring nihil."</i></p>
4.1.5.		<p>Voor wat betreft de dagelijkse trekbewegingen vraagt de indiener zich af of toetsing aan het 1% sterfte criterium correct is toegepast. Immers, vogels komen meerdere malen per jaar langs. Daarom is het relevant om te weten op welke wijze toetsing plaatsvindt. Is deze cumulatief per jaar als gevolg waarvan vogels die vaak langs vliegen ook een hogere geschatte sterfte hebben? Hoe het ook zij, de kans op sterfte lijkt in de aanvraag betrokken te zijn op hetgeen gedurende een jaar gebeurt. Vanuit een populatie-biologisch oogpunt is het volgens indiener correcter om de sterfte over een gemiddelde generatietijd te cumuleren. Zo zou voor sommige roofvogels (generatietijd van 3 of 4 jaar) de verwachte sterfte gecumuleerd moeten worden voordat getoetst wordt aan het 1 % criterium.</p>	<p>Verwezen wordt naar de beantwoording van zienswijze 2.4.1.</p>

nr.	indiener	inhoud	beantwoording
4.2.1	Vogelbeschermingswacht Noord-Veluwe en Koninklijke Nederlandse Natuurhistorische Vereniging – Afdeling Noordwest Veluwe	De indiener vraagt zich af waar in onderliggende stukken een afweging heeft plaatsgevonden waaruit blijkt dat windenergie op juist deze locaties het beste alternatief vanuit het gezichtspunt van natuur- en landschapsbelangen is.	Verwezen wordt naar de beantwoording van zienswijze 3.2.
4.2.2.		Volgens indiener kan er geen sprake zijn van een dwingend maatschappelijk belang omdat er voldoende alternatieven zijn voor windenergie op deze locatie, maar deze niet zijn vergeleken wat betreft milieueffecten.	Verwezen wordt naar de beantwoording van zienswijze 3.1.
4.2.3.		Indiener hecht sterk aan een zorgvuldige afweging van financiële en milieukundige (natuur en landschap) aspecten van duurzame energie-alternatieven. Een herziening van de nationale structuurvisie Wind op Land ligt voor de hand en een nationale structuurvisie duurzame energie voor Nederland jucht de indiener toe.	<p>Ook met Ministerie van EZK hecht sterk aan een zorgvuldige afweging van alle aspecten die van belang zijn bij de verduurzamingsopgave. Ten aanzien van de afgesproken 6.000 MW wind op land in 2020, heeft dit onder meer plaats gevonden in de Structuurvisie Wind op Land. In deze structuurvisie zijn 11 gebieden aangewezen die het meest geschikt zijn voor grootschalige windprojecten, waaronder de locatie Zeewolde.</p> <p>Nieuwe afspraken over de wijze waarop invulling wordt gegeven aan de kabinetsdoelstelling van minimaal 49% CO₂-reductie in 2030 worden gemaakt in het nog af te sluiten Klimaatakkoord. Daarnaast werkt het kabinet aan de Nationale Omgevingsvisie (NOVI), waarmee het Rijk haar de integrale strategische langetermijnvisie op de ontwikkeling van de gehele fysieke leefomgeving weergeeft.</p>

nr.	indiener	inhoud	beantwoording
4.3.	Vogelbeschermingswacht Noord-Veluwe en Koninklijke Nederlandse Natuurhistorische Vereniging – Afdeling Noordwest Veluwe	Voor de indiener is onduidelijk of en hoe voldaan is aan de eis om effecten mede te evalueren in het licht van nabije vergelijkbare plannen en projecten (cumulatieve effecten). De aanvraag geeft de indiener de indruk dat met plannen zoals die van de gemeenten Harderwijk, Ermelo, Putten om windmolens langs de Veluwerandmeren te plaatsen geen rekening is gehouden. Zeker wanneer windmolens in belangrijke trekroutes liggen is indiener van mening dat toetsing cumulatief dient plaats te vinden.	Verwezen wordt naar de beantwoording van zienswijze 2.5.
4.4.		Indiener pleit voor een windmolenstop op belangrijke vogeltroutes, zoals eerder ook door de Vogelbescherming in een onafhankelijk onderzoek is gepleit.	Verweerder heeft kennis genomen van dit pleidooi en verwijst voorts naar de beantwoording bij 4.2.3.

nr.	indiener	inhoud	beantwoording
5.1. + 6.1.	Ploum Lodder Princen Advocaten en Notarissen	<p>In het beroepschrift heeft indiener uitgebreid betoogd dat het rijksinpassingsplan (RIP) niet, althans niet op deze wijze en met deze inhoud, had mogen worden vastgesteld en dat van daarop betrekking hebbende overige besluitvorming moet worden afgezien, nu de insteek van het beroep is dat tot vernietiging van het RIP wordt overgegaan. Derhalve dient volgens indiener ook de vaststelling van de ontwerpbesluiten (watervergunning en ontheffing Wet natuurbescherming) te worden opgeschort tot ná de uitspraak van de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State. Diezelfde argumenten gelden volgens indiener ook voor de ontwerpbesluiten die thans ter inzage zijn gelegd. Ook om die reden behoort volgens indiener van vaststelling van de besluiten te worden afgezien, althans dient de vaststelling te worden opgeschort tot ná de uitspraak van de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State. Verder geldt volgens de indiener nog dat voor zover deze besluiten mede zijn gebaseerd op de MER-besluitvorming, deze niet rechtmatig kan zijn, omdat aan de MER gebreken kleven, zoals in beroep toegelicht.</p>	<p>Verwezen wordt naar de beantwoording van deze zienswijze in de definitieve watervergunning.</p>

nr.	indiener	inhoud	beantwoording
5.2. + 6.2.	Ploum Lodder Princen Advocaten en Notarissen	<p>Indiener stelt dat daarnaast de ontwerp ontheffing uit gaat van een verplichting tot het opstellen van een saneringsplan waarbij geen dan wel onvoldoende afstemming met de saneringsvoorschriften uit het RIP heeft plaatsgevonden, wat mede gelet op de uitvoerbaarheid van het plan geboden was. Daarmee is volgens indiener onvoldoende geborgd of die mate van sanering die op grond van de ontheffing noodzakelijk zal blijken ook gerealiseerd kan worden.</p>	<p>Verwezen wordt naar de beantwoording van zienswijze 8.2.1.</p>
0007	Houthoff Advocaten	<p>Indiener heeft beroep tegen besluiten van fase 1 ingesteld. In het beroepschrift is uiteengezet dat het RIP niet, althans niet op deze wijze en met deze inhoud, had mogen worden vastgesteld en dat de verlening van de drie vergunningen had moeten worden afgezien. Appellant gaat ervan uit dat n.a.v. het ingestelde beroep(en) tot de vernietiging van de besluiten zal worden overgegaan en dat er geen behoefte meer is aan de twee ontwerpbesluiten tegen welke zienswijze is ingediend. Volgens de indiener dient de vaststelling van de onderhavige ontwerpbesluiten te worden opgeschort tot ná de uitspraak van de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State</p>	<p>Verwezen wordt naar de beantwoording van deze zienswijze in de definitieve watervergunning.</p>

nr.	indiener	inhoud	beantwoording
7.2	Houthoff Advocaten	<p>Watervergunning vastgesteld in fase 1 is ten onrechte vastgesteld omdat deze niet voorzorg in de benodigde bescherming van de waterkwaliteit. De verleende watervergunning is volgens de indiener in strijd met onder andere de Kaderrichtlijn Water.</p>	<p>Verwezen wordt naar de beantwoording van deze zienswijze in de definitieve watervergunning.</p>
7.3		<p>Watervergunning (waterlozing): volgens de indiener is ten onrechte niet getoetst of het windpark leidt tot achteruitgaan van de toestand van het ter plaatse aanwezige oppervlaktewaterlichaam (waterkwaliteitsaspecten). De indiener is daarom van mening dat het ontwerpbesluit watervergunning onvoldoende is gemotiveerd en hiermee ten onrechte verleend.</p>	<p>Verwezen wordt naar de beantwoording van deze zienswijze in de definitieve watervergunning.</p>
7.4		<p>Het MER gaat in de ogen van de indiener uit van de onjuiste referentiesituatie omdat de gebiedsontwikkeling Oosterwold ten onrechte niet als autonome ontwikkeling is betrokken in de MER en ten onrechte wordt aangenomen dat het de huidige windturbines zouden blijven staan en alleen door de realisatie van het Windpark zouden worden gesaneerd terwijl deze hoe dan ook in 2020 zouden worden gesaneerd.</p>	<p>De effectbeoordeling in het MER heeft geen betrekking op de aanvraag. In de eindversie MER zoals opgenomen in het RIP zijn op pagina 62 de autonome ontwikkelingen weergegeven, waaronder de gebiedsontwikkeling Oosterwold. Ook verder wordt in de MER ruimschoots aandacht besteed aan deze gebiedsontwikkeling. Ten tijde van de vaststelling van de Rijksstructuurvisie Amsterdam Almere (RRAAM; 20 november 2013) was het de bedoeling dat de bestaande verspreide windturbines in het plangebied Oosterwold in 2020 gesaneerd zouden zijn. Ter uitvoering van de saneringswens heeft de gemeenteraad van Zeewolde in september 2016 het bestemmingsplan Buitengebied Zeewolde vastgesteld. In dit bestemmingsplan zijn de bestaande solitaire windturbines niet positief bestemd. De windturbines zijn onder het overgangsrecht gebracht met de bedoeling dat het gebruik na 2026 wordt beëindigd, als onlosmakelijk verbonden gevolg van de komst van het nieuwe windpark. Verder wordt verwezen naar paragraaf 2.5 en 2.6 van de beantwoording van de zienswijzen die zijn ingediend over het rijksinpassingsplan. Hier wordt uitvoerig ingegaan op de gebiedsontwikkeling Oosterwold en de achtergronden en overwegingen met betrekking tot de sanering van de bestaande windturbines.</p>

nr.	indiener	inhoud	beantwoording
7.5	Houthoff Advocaten	De voorschriften omtrent de sanering in de ontheffing staan volgens de indiener op gespannen voet met de voorschriften in het RIP. Ter inzage gelegde ontwerpbesluit ontheffing Wet natuurbescherming gaat vanuit verplichting tot het opstellen van een saneringsplan waarbij geen rekening is gehouden met voorschriften omtrent de sanering in het RIP en gevolgen daarvan.	Verwezen wordt naar de beantwoording van deze zienswijze in de definitieve watervergunning.
7.6		Conclusie ten aanzien van verwachte vogelsterfte is volgens de indiener onnavolgbaar en onwaarschijnlijk. Het aantal van 10 slachtoffers per turbine, per jaar is niet onderbouwd. Ook de gemaakte schatting van meer slachtoffers in de herstructureringsperiode is niet aannemelijk.	<p>Voor de onderbouwing van het aantal van 10 slachtoffers per turbine per jaar verwijst initiatiefnemer naar het Achtergrondrapport Natuur bij de eindversie van het MER (Verbeek et al. 2016; pagina 83). De basis voor de inschatting van het aantal slachtoffers per turbine per jaar wordt gevormd door de resultaten van slachtofferonderzoeken in Nederland en België. Daarnaast heeft initiatiefnemer rekening gehouden met het vogelaanbod in (de omgeving van) het windpark, de karakteristieken van het aanwezige habitat en de relatie met het lokale (vlieg)gedrag van vogels, de omvang van de geplande windturbines en de configuratie van het geplande windpark. Het blijft een inschatting, maar wel gefundeerd op empirische gegevens en consequent toegepast.</p> <p>De schatting van het grotere aantal slachtoffers in de herstructureringsperiode heeft initiatiefnemer onderbouwd op pagina's 42 en 43 van het BuWa-rapport 'Effecten op beschermde soorten Voorkeursalternatief Windpark Zeewolde' d.d. 25 november 2016. Voor de herstructureringsperiode is aangenomen dat bij de nieuwe windturbines 20% meer slachtoffers vallen als gevolg van het samenspel met de lagere huidige windturbines die tussen de nieuwe windturbines in staan. Deze aanname heeft initiatiefnemer gebaseerd op een deskundigenoordeel en de kennis over het vlieggedrag van vogels, in het bijzonder watervogels, in relatie tot windturbines. Initiatiefnemer heeft bewust geen hoger percentage gehanteerd, omdat dit in zijn optiek zou leiden tot een onrealistisch hoge inschatting van de sterfte bij de nieuwe windturbines in de herstructureringsperiode, aangezien niet eens zeker is dat het samenspel van de bestaande en de nieuwe windturbines zal leiden tot een toename van de sterfte bij de nieuwe windturbines.</p>

nr.	indieners	inhoud	beantwoording
7.7	Houthoff Advocaten	<p>Indiener geeft aan dat voor het verlenen van de ontheffing op grond van Wnb niet duidelijk is gemaakt hoe is omgegaan met de kwestie van “geen andere bevredigende oplossing”. Verder is de indiener van mening dat geen rekening is gehouden met de verslechtering van instandhouding met onder andere aanwezigheid van andere windparken in de omgeving, de toenemende hoogte van de turbines en van de grootte van de rotoroppervlakte.</p>	<p>Ten aanzien van de andere bevredigende oplossingen wordt verwezen naar de beantwoording bij zienswijze 3.2.</p> <p>Ten aanzien van de cumulatieve effectbeoordeling wordt gewezen op de beantwoording bij zienswijze 2.5 en 4.1.5.</p> <p>Ten aanzien van de wijze waarop rekening is gehouden met de omvang van de windturbines verwijst initiatiefnemer naar de notitie van BuWa die is meegezonden met de zienswijze namens initiatiefnemer.</p>
7.8		<p>Indiener geeft aan dat een van de voorschriften van de ontheffing is het opstellen van een Monitoringsplan. De monitoring zal vanaf het najaar 2018 drie jaar gaan duren. In die periode zal het windpark nog niet of voor een deel (zowel in tijd als omvang) in exploitatie zijn. De basis voor het opstellen van het totaalplan voor de stilstandvoorziening ontbreekt. Voorts is de indiener van mening dat ten onrechte niet ingegaan op de vraag naar de uitvoerbaarheid van de stilstandvoorziening. Indiener merkt verder op dat de aanvrager niet de exploitant is van de bestaande windturbines, en dus niet kan beslissen omtrent het al dan niet stil zetten daarvan. Voor wat betreft het nieuwe windpark is de indiener van mening dat de business case een stilstandverplichting niet kan verdragen. Daarbij wordt verwezen naar de bestuurlijke afspraken met betrekking tot de Gebiedsontwikkeling Oosterwold.</p>	<p>Verwezen wordt naar de beantwoording onder 8.4.1. Het voorstel van monitoring is in de aanvullende zienswijze door initiatiefnemer opgesteld. Het is aannemelijk dat het voor hem uitvoerbaar is tegen aanvaardbare kosten.</p> <p>Voor wat betreft de onderhavige stilstandvoorziening geldt dat deze voortvloeit uit de vigerende natuurwetgeving en voor de initiatiefnemer van het windpark voorzienbaar was ten tijde van de opstellen van het windplan en naar aangenomen mag worden ook onderdeel vormt van zijn businesscase.</p> <p>Dit is wezenlijk anders dan de overeengekomen stilstandvoorziening ten behoeve van de woningbouw in het plangebied Oosterwold. Gebleken is dat om beide ontwikkelingen mogelijk te maken dit, aanvullend nodig was. Vandaar dat betrokken overheden hiervoor (na afstemming met de initiatiefnemer van het windpark) op 27 juni 2017 een bestuurlijke afspraak zijn overeengekomen.</p>

nr.	indiener	inhoud	beantwoording
0008	Stibbe		
8.1		<p>De indiener is van mening dat het ontwerpbesluit onthefing op grond van Wnb onredelijk strenge voorschriften bevat, gericht op reductie van sterfte onder vogels en vleermuizen. Verder zijn de monitoringsverplichtingen en daarmee verband houdende voorschriften in de ogen van de indiener niet doelmatig. De onthefingsverlening onder de Wnb soortenbescherming verplicht niet tot het voorkomen of beperken van elk individueel slachtoffer.</p>	<p>Bij het verlenen van de gevraagde onthefing op grond van de artikelen 3.1 en 3.5 van de Wnb is RVO uitgegaan van de gegevens die zijn opgenomen in de aanvraag. Uit deze aangeleverde gegevens is gebleken dat, onder sommige soorten vogels en vleermuizen slachtoffers kunnen vallen.</p> <p>Uit de beoordeling van de aanvraag is gebleken dat, ondanks dat nader in de aanvraag genoemde maatregelen worden getroffen, slachtoffers van beschermde (trek)vogel- en vleermuissoorten kunnen vallen. Weliswaar wordt de ORNIS-norm van 1% of minder niet overschreden. Maar niet uitgesloten is dat de lokale populatie van de betreffende soorten als gevolg van het project mogelijk kleiner kan worden. Uit de uitspraak van de Afdeling bestuursrechtspraak d.d. 16 augustus 2017 (ECLI:NL:RVS:2017:2206), met name r.o. 4.5, blijkt dat RVO bevoegd is om voorschriften op te leggen, ongeacht of de gunstige staat van instandhouding in het geding is of niet, mits deze proportioneel en uitvoerbaar zijn.</p> <p>Zoals ook is verwoord in de toelichting op het ontwerpbesluit speelt bij het stellen van de voorschriften voorts mee, dat RVO bij het verlenen van de onthefing de verplichting heeft (zoals alle lidstaten van de Europese Unie) om invulling te geven aan de algemene instandhoudingsdoelen uit de Vogel- en Habitatrichtlijn. Ook het algemene voorzorgsbeginsel is hierbij van belang.</p> <p>In de aanvraag is voorts aangegeven welke maatregelen er genomen worden om de effecten, aanvaringslachtoffers onder vogels- en vleermuizen, te beperken, mitigerende maatregelen. Voor vleermuizen betreft dat een vast ingestelde stilstandvoorziening op de nieuwe windturbines. Deze komt erop neer dat de windturbine op bepaalde perioden van de dag, in een bepaalde periode in het jaar en onder vooraf opgegeven weersomstandigheden niet in bedrijf wordt gesteld. De effectiviteit van deze maatregel wordt in de aanvraag onderbouwd met de stelling dat de effectiviteit te zijner tijd wordt gemonitord.</p>

nr.	indiener	inhoud	beantwoording
8.1.1	Stibbe		<p>Hoe deze monitoring plaats gaat vinden, is in de aanvraag echter niet verder uitgewerkt. Naar aanleiding van de zienswijze zijn de voorschriften ten aanzien van de mitigatie gewijzigd. Indien uit monitoring blijkt dat de effectiviteit van de mitigerende maatregelen gewijzigd moet worden, omdat meer, dan wel veel minder slachtoffers worden waargenomen onder beschermde vleermuis dan verwacht, dan kan overwogen worden een aanvullend mitigatieplan op te stellen.</p> <p>Voor trekvogels heeft de initiatiefnemer in de aanvraag geen maatregelen opgenomen in de vorm van een stilstandvoorziening zoals dat voor vleermuizen wel is gedaan.</p> <p>In de aanvraag is opgenomen dat de sanering van de bestaande turbines onderdeel uit maakt van het project. De aanvraag bevat ook een saneringsplan, waarin: de wijze staat waarop de bestaande windturbines in de tijd worden vervangen door nieuwe windturbines. In totaal worden de bestaande 221 windturbines in verschillende fasen gesloopt en uiterlijk op 31 december 2026 vervangen door in totaal 91 nieuwe windturbines. Gedurende de saneringsperiode zullen echter meerdere nieuwe en nog bestaande windturbines tegelijkertijd in gebruik zijn (dit is de zogenaamde dubbeldraaiperiode). Uit de aanvraag blijkt niet dat bij de totstandkoming van het saneringsplan rekening is gehouden met het voorkomen van negatieve effecten op vogelsoorten gedurende deze dubbeldraaiperiode.</p> <p>Vanwege het voorzorgsbeginsel heeft het bevoegd gezag daarom ervoor gekozen om in een voorschrift (j1) aan de initiatiefnemer te vragen om maatregelen te treffen.</p>

nr.	indiener	inhoud	beantwoording
8.1.2	Stibbe	De Vogelrichtlijn heeft geen directe werking. Bevoegdheid moet uit de Nederlandse wet – en regelgeving volgen.	Verwezen wordt naar de beantwoording onder 8.1.1.
8.1.3		Aangevochten voorschriften j1, j2, k, l, m en n zijn in de ogen van de indiener niet houdbaar omdat deze onzorgvuldig zijn voorbereid en de belangen zijn niet meegewogen. Verder, zijn de voorgenomen voorschriften rechtsonzeker en niet uitvoerbaar.	<p>Deze algemene zienswijze over de in het geding zijnde voorschriften, wordt in de onderdelen 8.4, 8.5 en 8.6 hierna betrokken en beantwoord.</p> <p>De twee recente slachtoffers van zeearenden in Flevoland, waarvan één in Dronten en één in het bestaande windpark in Zeewolde, laat zien dat het niet makkelijk is aanvraag voor ontheffing te doen en te beoordelen. Zoals uit de beantwoording bij zienswijze 2.3 blijkt, is de aanvraag gebaseerd op theoretische modellen en expert judgement.</p> <p>Het belang van het tijdig oprichten van voldoende turbines om te voldoen aan internationale verplichtingen is wel degelijk meegewogen bij dit besluit. Immers, op basis van de aanvraag is een besluit genomen. Om die reden heeft het bevoegd gezag de door initiatiefnemer aangeleverde gegevens (die op theoretische modellen en expert judgement zijn gebaseerd) afgezet tegen langjarige populatietrends. Zie voor een nadere onderbouwing hiervan de beantwoording van zienswijze 2.4.1.</p> <p>Om het belang van de betrokken soorten op middellange en lange termijn veilig te stellen is RVO van mening dat de opgenomen maatregelen noodzakelijk zijn. Door middels monitoring de hand aan de kraan te houden en hierbij voldoende belang te hechten aan de opwekking van energie uit wind en de ecologische belangen wordt een optimum bereikt waarbij beide belangen even zwaar wegen.</p>

nr.	indiener	inhoud	beantwoording
8.2.1	Stibbe	<p>Feitelijke onderbouwing mitigerende maatregelen is onjuist en onvolledig. De ontheffing is gevraagd voor de realisatie van 91 nieuwe turbines. De aanvraag voor de ontheffing is daarbij onderbouwd met beoordeling van de positieve effecten van de sanering van de bestaande 221 turbines.</p> <p>De indiener is daarbij van mening dat:</p> <ul style="list-style-type: none"> - de slachtofferberekening bij soorten door de bestaande windturbines kan niet worden toegerekend aan het nieuwe windpark; - de effecten van de huidige turbines voldoende inzichtelijk zijn gemaakt (Achtergrondrapport, Effectenbepaling, Natuuronderzoek). 	<p>Deze zienswijze is aangevuld met een overzicht van de jaarlijkse vogelsterfte als gevolg van de bestaande windturbines, in de situatie in de periode van ‘dubbeldraaien’ en in de eindsituatie. Uit deze aanvulling blijkt dat in de huidige situatie 2.210 vogelslachtoffers per jaar worden verwacht. In de nieuwe situatie neemt dat aantal af naar 930 per jaar. In de periode van dubbeldraaien kan het aantal slachtoffers tijdelijk toenemen tot 3.326 per jaar. Uit de aanvullende zienswijze blijkt verder dat het aantal slachtoffers in de dubbeldraaiperiode een overschatting is, omdat in werkelijkheid 36 turbines minder tegelijkertijd in bedrijf zijn dan het aantal bestaande en nieuwe windturbines tezamen. Voor start van de bouw van het nieuwe windpark wordt namelijk eerst een aantal bestaande windturbines ontmanteld. Het betreft bestaande turbines die zich fysiek op dezelfde locatie (of in de zeer directe nabijheid daarvan) als de nieuwe turbines bevinden.</p> <p>De exploitatie van de bestaande turbines is daarbij geen onderdeel van de aanvraag voor ontheffing. Deze ontheffing ziet dan ook niet toe op het aantal slachtoffers dat de huidige windturbines (kunnen) veroorzaken. Dat effect dient, zoals initiatiefnemer zelf ook aangeeft in de zienswijze en de aanvraag, wel te worden betrokken bij deze ontheffing. In de aanvraag voor de ontheffing is een saneringsplan opgenomen (Appendix A).</p> <p>Daarin wordt uitgegaan van een sanering in drie fasen, zonder dat de laatste twee fasen in de tijd waren begrensd, noch qua start, noch qua afronding. Enkel het eindmoment waarop de sanering gereed moest zijn (31 december 2026) is daarin aangegeven. In de toelichting bij het ontwerp van de ontheffing is daarom aangegeven dat een nadere uitwerking van het saneringsplan noodzakelijk was en is voorschrift j1 in de ontwerp-ontheffing opgenomen. In de aanvulling op deze zienswijze is een gewijzigde saneringsvolgorde opgenomen.</p> <ul style="list-style-type: none"> • 17 windturbines worden gesaneerd bij aanvang van de bouwwerkzaamheden omdat deze zich fysiek op dezelfde locatie bevinden (sanering afgerond medio 2020). • 19 windturbines worden eveneens bij de start van de bouwwerkzaamheden gesaneerd, omdat deze zich binnen een afstand van 400 meter van een bestaande windturbine bevinden (sanering eveneens afgerond medio 2020).

nr.	indiener	inhoud	beantwoording
8.2.1	Stibbe		<ul style="list-style-type: none"> De resterende 185 bestaande windturbines worden gesaneerd uiterlijk voor 31 december 2026. Hiervoor heeft de initiatiefnemer met de eigenaren van de meeste windturbines inmiddels een daartoe strekkende overeenkomst gesloten. De sanering voor die windturbines is daarmee zeker gesteld. Voor de bestaande windturbines waarvoor de initiatiefnemer nog geen overeenkomst over de sanering heeft gesloten, zijn ten tijde van vaststelling van het rijksinpassingsplan tussen de betrokken ministeries, de provincie Flevoland en de initiatiefnemer afspraken gemaakt omtrent de financiële, juridische en organisatorische borging van eventuele onteigening waar dit nodig blijkt. Deze afspraken zien op de bereidheid van de overheden om het onteigeningsinstrument in te zetten, de oprichting van een saneringsfonds en de financiële dekking van het saneringsplan. Bovendien is een specifieke gebruiksregel toegevoegd aan de bestemming voor de nieuwe windturbines. Op grond van deze bepaling is het gebruik van de nieuwe windturbines niet toegestaan, wanneer na het verstrijken van de saneringsdata, zoals vermeld in het inpassingsplan de bestaande windturbines nog in werking zijn (een zogenoemde stilstandregeling). De sanctie op het niet tijdig saneren van de bestaande solitaire windturbines is dus het stilzetten van de nieuwe windturbines. Hiermee is de sanering van alle windturbines in het projectgebied voldoende zeker gesteld en publiekrechtelijk geborgd dat er nooit meer windturbines in bedrijf kunnen zijn dan waar in het inpassingsplan vanuit is gegaan. In de periode 2020-2021 worden -zoals nu is voorzien- blijkens de aanvullende zienswijze- de 91 nieuwe windturbines gerealiseerd. De inwerkingstelling van het nieuwe windpark is voorzien in 2021. Daarmee is zeker gesteld dat de effecten van de dubbeldraaiperiode zich enkel in de periode 2021-2026 voor kunnen doen.

nr.	indiener	inhoud	beantwoording
8.2.1	Stibbe		<p>Initiatiefnemer stelt in de aanvulling op de zienswijze tevens voor om de hiervoor beschreven (gewijzigde) saneringsvolgorde op te nemen in een nieuw voorschrift j1. Door middel van de aanvulling in deze zienswijze is duidelijk geworden dat het aantal potentiële aanvaringsvlachtoffers in de eindsituatie substantieel zal verminderen ten opzichte van het aantal zoals dat in de huidige situatie het geval is. De toelichting bij de definitieve ontheffing zal hierop dan ook worden aangepast. De aanvulling in de zienswijze laat evenwel ook zien dat in de tijdelijke situatie het aantal potentiële aanvaringsvlachtoffers onder vogels substantieel blijft. Bij het saneringsvoorstel hebben ecologische afwegingen geen rol gespeeld. Op voorhand is daarom niet bekend wat de reductie is van het aantal vlachtoffers gedurende de sanering. Pas na afronding is zeker gesteld dat het aantal vlachtoffers gereduceerd wordt. Saldering vindt pas plaats na sanering. De door initiatiefnemer aangegeven saneringsvolgorde -en met name de begrenzingen daarvan in de tijd- worden daarom in een nieuw te formuleren voorschrift j1 aan de definitieve ontheffing verbonden.</p>
8.3.1		<p>Aanvaringsvlachtoffers - Stelling van 3622 vlachtoffers onder zangvogels ten gevolge van het nieuwe windpark is onjuist. Hiermee is volgens de indiener ook geen aanleiding tot het opleggen van mitigerende maatregelen die verder strekken dan degenen die Initiatiefnemer heeft voorgesteld.</p>	<p>Het in de toelichting bij het ontwerpbesluit genoemde aantal mogelijke vlachtoffers onder zangvogels volgt uit de aanvraag. Uit de aanvraag blijkt dat in de periode van dubbeldraaien het aantal vlachtoffers tijdelijk kan toenemen tot 3.326 per jaar in plaats van de 3.622 die in het ontwerp besluit genoemd worden. Het besluit wordt daarop aangepast</p>
8.3.2		<p>De indiener is van mening er voldoende onderbouwing is gegeven (bij de aanvraag voor ontheffing en ook in het VKA en de MER) dat er geen andere bevredigende oplossing is. De indiener geeft aan dat bij de totstandkoming van het windplan wel degelijk rekening is gehouden met de ecologische effecten.</p>	<p>De zienswijze heeft betrekking op een passage in de toelichting van het ontwerp van de ontheffing waarin wordt ingegaan op de mate waarin het ecologisch belang is meegewogen in de uiteindelijke nieuwe windturbineopstelling. In de zienswijze is nader toegelicht op welke wijze het voorkeursalternatief (VKA) uit het MER waarop de aangevraagde windturbineopstelling is gebaseerd rekening heeft gehouden met ecologische effecten. De passage in de toelichting zal op dit punt worden aangepast.</p>

nr.	indiener	Inhoud	beantwoording
8.3.3	Stibbe	<p>De indiener wijst er op dat de toenemende hoogte van rotoroppervlak wel is verwerkt in de notitie Effectenbepaling windpark en is het daarbij niet eens met een passage in de toelichting waarin het vermoeden wordt uitgesproken dat een groter rotoroppervlakte leidt tot een grotere aanvaringskans. Indiener geeft daarbij aan dat dit geen steun vindt in de huidige stand van de huidige ecologische wetenschap.</p>	<p>In de aanvraag wordt gewerkt met een gemiddelde van het rotoroppervlak. Een groter rotoroppervlak van de windturbines doet vermoeden dat de kans op een aanvaringslactoffer met een windturbine daarmee groter kan zijn. De kans bestaat daarom dat het aantal aanvaringslactoffers in de aanvraag is onderschat. Aangezien de specifieke effecten van de toenemende hoogte en rotoroppervlak door u niet zijn onderzocht, is het niet op voorhand uit te sluiten dat de sterfte onder vogels tijdelijk zal toenemen. Dat vermoeden is uitgesproken in de toelichting bij het besluit.</p>
8.4.1		<p>Indiener is van mening dat onderzoeken in de Eemshaven niet kunnen worden gebruikt ter onderbouwing van de mitigerende maatregelen voor windpark Zeewolde omdat de situaties in Eemshaven en het plangebied van Windpark totaal anders zijn.</p> <p>Daarbij geeft de indiener aan dat het trekvoorspellingsmodel van de UvA gebaseerd is op offshore windpark en daarom niet bruikbaar is voor onshore windpark</p>	<p>Zoals hiervoor onder 8.1 is aangegeven, bevat de aanvraag geen stilstandvoorziening voor trekvogels zoals die wel voor vleermuizen is opgenomen. Evenmin is voor trekvogels in de aanvraag een monitoringsprogramma opgenomen.</p> <p>Zoals eveneens onder 8.1 uiteen is gezet, is het bevoegd gezag van mening dat vanuit het voorzorgbeginsel ook voor trekvogels een monitoringprogramma moet worden opgezet. Omdat daar tot op heden goede ervaringen mee zijn opgedaan, heeft het bevoegd gezag in de toelichting van het ontwerpbesluit verwezen naar de monitoringswijze voor Windpark Eemshaven en het voorspellingsmodel dat de UvA in ontwikkeling heeft.</p> <p>In de aanvulling op de zienswijze heeft de initiatiefnemer aangegeven dat monitoring van aanvaringslactoffers onder trekvogels toch zinvol kan zijn. Daarbij heeft de initiatiefnemer een voorstel gedaan voor een monitoringsprogramma. Het bevoegd gezag kan instemmen met deze aanpak.</p>

nr.	indiener	inhoud	beantwoording
8.5.1.	Stibbe	<p>Voor wat betreft de aantasting van de staat van instandhouding van betrokken vleermuissoorten merkt de indiener op dat door uitvoering van door de Initiatiefnemer voorgestelde mitigerende maatregelen voor vogels en vleermuizen, zoals sanering en stilstand tijdens de herstructureringsperiode een verslechtering van de staat van instandhouding van de betrokken vleermuissoorten met zekerheid is uitgesloten</p>	<p>Uit de aanvraag blijkt dat tijdens de dubbeldraaiperiode een stilstandvoorziening nodig is om de SVI van verschillende soorten vleermuizen niet in gevaar te brengen. In de aanvraag is dan ook een generieke stilstandregeling opgenomen voor de nieuwe windturbines voor vleermuizen in deze periode. In de aanvraag is verder aangegeven dat na afronding van de sanering (na 1 januari 2027) aan de hand van de monitoringsresultaten wellicht een soepeler regime qua stilstand van de windturbines voor vleermuizen gehanteerd kan worden. De aanvraag lijkt daarbij uit te gaan van drie verschillende fasen in het saneringsplan. Uit de aanvulling op de zienswijze blijkt inmiddels dat dit niet langer het geval is (zie hiervoor onder 8.2.1).</p> <p>De zienswijze en de aanvulling hierop richten zich niet tegen het opnemen van een stilstandvoorziening zoals is opgenomen in voorschrift k van de ontwerponteheffing als zodanig, maar tegen het ongeclausuleerde karakter in de tijd ervan. Zoals voorschrift k nu is vormgegeven, geldt deze maatregel onverkort ook na afronding van de dubbeldraaiperiode. In de aanvulling op de zienswijze stelt initiatiefnemer voor om deze maatregel enkel tot 31 december 2026 voor te schrijven.</p> <p>In de toelichting van de ontwerponteheffing is aangegeven dat het opnemen van deze stilstandvoorziening ook voor na de dubbeldraaiperiode is ingegeven vanuit de omstandigheid dat niet voldoende inzichtelijk is gemaakt in de aanvraag hoeveel slachtoffers in cumulatie met andere projecten verwacht kunnen worden. De gevraagde beperking dat de stilstandvoorziening enkel gedurende de dubbeldraaiperiode moet worden toegepast, is daarmee door de initiatiefnemer nog niet onderbouwd. De gevraagde aanpassing van het voorschrift kan daarom nu nog niet worden gehonoreerd.</p> <p>Het staat de initiatiefnemer overigens vrij om, bijvoorbeeld aan de hand van de resultaten van een monitoringsprogramma voor vleermuizen, op een later tijdstip een versoepeling aan te vragen van de stilstandregeling.</p>

nr.	indiener	inhoud	beantwoording
8.6.1	Stibbe	De motivering in de overwegingen bij het Ontwerpbesluit leidt volgens de indiener niet tot de conclusie dat verdergaande mitigatie noodzakelijk is om bepaalde vogelsoorten aanvullend te beschermen. Motivering draagt ook niet de conclusie dat bepaalde vogelsoorten aanwezig zijn die aanvullende bescherming nodig hebben. De noodzaak van mitigatie (voorschriften j1, j2, l en m) is onvoldoende onderbouwd.	<p>Voor wat betreft de motivering en de overwegingen ten aanzien van voorschriften j1, j2 en l wordt naar de beantwoording onder 8, 8.2.1 en 8.4.1.</p> <p>Ten aanzien van voorschrift l uit de ontwerpontheffing wordt overwogen dat met de hiervoor genoemde aanpassingen van de voorschriften j1, j2 en k geen noodzaak meer bestaat om een voorschrift zoals l op te nemen bij de ontheffing.</p> <p>Ten aanzien van voorschrift m geeft de initiatiefnemer in de aanvulling op de zienswijze aan om dit voorschrift te verduidelijken door dit voorstel enkel betrekking te laten hebben op eventuele maatregelen om aanvaringslactoffers met trekvogels. Zoals hiervoor onder 8.4.1 is overwogen, is het monitoren van aanvaringslactoffers onder trekvogels ook noodzakelijk voor Windpark Zeewolde. Het ligt daarom voor de hand om, wanneer uit de monitoring blijkt dat een onaanvaardbaar aantal slactoffers onder trekvogels wordt geconstateerd, mitigerende maatregelen getroffen moeten worden. Het door de initiatiefnemer voorgestelde voorschrift wordt daarom overgenomen in de definitieve ontheffing.</p> <p>Verwezen wordt naar de beantwoording onder 8.2.1. Doordat in de definitieve ontheffing voorschrift j1 wordt overgenomen zoals dat door de initiatiefnemer zelf zijn voorgesteld in de aanvullende zienswijze, is naar de mening van RVO zeker geen sprake van een onredelijk bezwarend voorschrift.</p> <p>Verwezen wordt naar de beantwoording onder 8.5.1.</p>
8.6.2		De indiener heeft bezwaar tegen het gedeelte van voorschrift j1 dat betrekking heeft op het opstellen van een saneringsplan.	
8.6.3		In de ogen van de indiener heeft het bevoegd gezag niet voldoende gemotiveerd dat een noodzaak bestaat tot het monitoren van vleermuislactoffers (mede in relatie tot de hiermee gemoeid zijnde hoge kosten).	
8.6.4		Ten behoeve van de duidelijkheid van de voorschriften verzoekt initiatiefnemer om voorschrift n expliciet te koppelen aan voorschrift o.	De Afdeling heeft reeds uitspraak gedaan over dit voorschrift, zie ECLI:NL:RVS:2015:438. De Afdeling begrijpt de term “werkzaamheden” aldus dat daaronder wordt verstaan alle activiteiten die gedurende de looptijd van de ontheffing in het kader van het windpark zullen worden verricht. Voorts volgt uit het desbetreffende voorschrift dat een ecologisch werkprotocol moet worden opgesteld waarin de daarvoor vermelde voorschriften, moeten worden opgenomen en dat alle betrokken partijen van het werkprotocol op de hoogte moeten worden gesteld. Gezien het belang van bescherming van de betrokken vleermuissoorten is dit voorschrift niet onredelijk beperkend.

Voor een ondernemend, duurzaam Nederland.

Het ministerie staat voor een ondernemend Nederland, met een sterke internationale concurrentiepositie en met oog voor duurzaamheid. We zetten ons in voor een uitstekend ondernemersklimaat. Door de juiste randvoorwaarden te creëren en ondernemers de ruimte te geven om te vernieuwen en te groeien. Door aandacht te hebben voor onze natuur en leefomgeving. Door samenwerking te stimuleren tussen onderzoekers en ondernemers. Zo bouwen we onze topposities in landbouw, industrie, diensten en energie verder uit en investeren we in een krachtig en duurzaam Nederland.

Dit is een uitgave van

Ministerie van Economische Zaken en Klimaat

Bezoekadres
Bezuidenhoutseweg 73
2594 AC Den Haag
Telefoonnummer: 070-379 8911

Postadres
Postbus 20401
2500 EK Den Haag

www.rijksoverheid.nl/ezk

juni 2018